

सर्वसाधारण सूचना :

१. या प्रश्नपत्रिकेत - अ,ब,क,ड - असे चार विभाग आहेत.
२. सर्व विभाग आवश्यक आहेत.
३. यथाशक्य सर्व विभागाची उत्तरे क्रमाने यावीत.
४. एकाच विभागातील सर्व प्रश्नांची उत्तरे क्रमानेच यावीत.

विभाग - 'अ' - वाचन व आकलन -15 गुण

प्रश्न-1] खालील उतारा काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

खेळाडू आणि बुद्धिमत्ता यांचा फार जवळचा संबंध असतो. सर्वसाधारणपणे ज्याला अभ्यास जमत नाही, त्यानं खेळावं, असं अत्यंत चुकीच्या पद्धतीने आपण बोलत असतो. असं बोलणं म्हणजे त्यांच्या बुद्धिमत्तेला कमी लेखणं आहे. कोणतीही धट्टीकट्टी माणसं उत्कृष्ट खेळाडू होऊ शकत नाहीत. खेळात तर्क लढवला तरच ती व्यक्ती चांगली खेळाडू होते.

मैदानी खेळ खेळणाऱ्या खेळाडूंकडेही बुद्धिमत्ता असते. त्यांना भरपूर ताकदीची गरज असते. चपळता, तंदुरुस्ता शरीराची जोड तर हवीच. मात्र महत्त्वाची गोष्ट अशी की, खेळाडूंना शरीर सामर्थ्य हे हवंच, पण त्याबरोबर त्यांचा मेंदूही तसाच हवा. कोणत्याही मैदानी खेळात निर्णय घेण्याचं काम मेंदू करीत असतो. त्यामुळे ही विशेष बुद्धिमत्ता आहे. या बुद्धिमत्तेच्या माणसांची दोन उदाहरणे : किरण बेदी यांनी अभ्यास सांभाळून टेनिसमध्ये पदके मिळवली. क्रिकेटर धोनी यांचं शरीर, बुद्धी आणि भावनिक क्षेत्र यांवर नियंत्रण आहे. त्यामुळे हे खेळ आणि नेतृत्व दोन्ही उत्तम तऱ्हेने सांभाळू शकले.

प्रश्न-1] A) उतारा वाचून त्याआधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायांमधून निवडा. (कोणतेही 3) (3 × 1 = 3)

I) खेळाडूंचा कशाशी जवळचा संबंध असतो ?

- a) मैदानीशी b) बुद्धिमत्तेशी c) खेळाशी d) कॅप्टनशी

II) खालीलपैकी 'कमी लेखणे' या वाकप्रचाराचा अर्थ ओळखा.

- a) महान समजणे b) हीन दर्जाचे समजणे
c) राग येणे d) खर्ची करणे

III) विशेष बुद्धिमत्ता म्हणजे

- a) विशेष प्रावीण्य b) समजसपणा
c) सकस बुद्धी d) मैदानी खेळात निर्णय घ्यायची क्षमता

IV) मैदानी खेळात कोणत्या गोष्टीची जोड आवश्यक आहे ?

- a) चपळता b) तंदुरुस्त शरीर
c) चपळता, तंदुरुस्त शरीर d) बुद्धी

1] B) खालील प्रश्नांची उत्तरे उताऱ्याच्या आधारे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) आपण चुकीच्या पद्धतीने काय बोलत असतो ?

II) कोणती व्यक्ती चांगली खेळाडू होऊ शकते ?

III) क्रिकेटर धोनी खेळ आणि नेतृत्व का सांभाळू शकले ?

IV) अभ्यास सांभाळून टेनिसमध्ये पदके कोणी मिळवली ?

1] C) उताऱ्याच्या आधारे खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(2 × 1 = 2)

- I) खेळाडू आणि बुद्धिमत्ता यांविषयीचा चुकीचा समज लेखकांनी कसा दूर केला ?
II) लेखकांनी उत्तम खेळाडूची कोणती वैशिष्ट्ये उताऱ्यात सांगितली आहेत ?

प्रश्न-2] खालील कविता काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

नको मंदिरे, नको मशिदी, नको चर्च वा गुरुद्वारा,
मनामनांतून वाहत राहो मानवतेचा शीतल वारा ॥८॥
धर्माहुनही श्रेष्ठ आम्हांला कर्मावरची अपार भक्ती
कष्टावरती निष्ठा आमुची ऐक्यभावना ही तर शक्ती,
अज्ञानाच्या अंधाराला मुळीच नाही जनात थारा ॥९॥
विज्ञानाच्या वाटेवरती चालत राहू सदैव सारे
हाती येतील प्रकाशवर्षे, गूढ चांदण्या, दूरस्थ तारे,
संवादाचा पूल उभारू गाडून टाकू मौन मनोरा ॥१०॥
माणूस ही तर जात आमुची, माणुसकी हा धर्म आमचा
दुसऱ्यांसाठी त्याग, समर्पण जोडू धागा परंपरेचा,
सजीव सृष्टी विशाल इथली एकच कर्ता उभारणारा ॥११॥

प्रश्न-2] A) कविता वाचून त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) वरील कवितेत कोणत्या धर्माच्या प्रार्थनास्थळाचा उल्लेख आला नाही ?

- a) शीख b) ख्रिश्चन c) जैन d) मुस्लीम

II) मानवतेला कशाची उपमा दिलेली आहे ?

- a) प्रकाशवर्ष b) शीतल वारा c) मंदिराची d) गूढ चांदण्यांची

III) कोणत्या वाटेवर सदैव चालत राहायचे आहे ?

- a) धर्माच्या b) परंपरेच्या c) डोंगराच्या d) विज्ञानाच्या

IV) आपली शक्ती काय आहे ?

- a) धर्माधता b) ऐक्यभावना c) त्याग d) विज्ञाननिष्ठा

2] B) कवितेच्या आधारे खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

I) धर्मपेक्षाही श्रेष्ठ काय आहे ?

II) संवादाचा पूल उभारून कवीना काय गाडून टाकायचे आहे ?

III) आपली जात कोणती हवी ?

IV) आपला धर्म कोणता असायला हवा ?

V) दुसऱ्यांसाठी आपण काय केले पाहिजे ?

विभाग - 'ब' - व्याकरण-20 गुण

प्रश्न-3] A) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

I) भाववाचकनामाबाबत खालीलपैकी चुकीची जोडी शोधा.

- a) सुंदर - सौंदर्य b) नवल - नवली c) शूर - शौर्य d) गंभीर - गांभीर्य

II) खालीलपैकी योग्य विधाने कोणती ?

- (अ) वाक्याचा अर्थ पूर्ण करणाऱ्या क्रियावाचक शब्दाला क्रियापद असे म्हणतात.
(ब) क्रियापदशिवाय वाक्याचा अर्थ पूर्ण होत नाही.
(क) क्रियापद वाक्यातील मुख्यपद असते.
(ड) क्रियापद नेहमी भूतकाळात असते.

- a) विधान 'अ' योग्य
b) विधान 'अ' , 'ड' योग्य
c) विधान 'अ' , 'ब' , 'क' योग्य
d) विधान 'ड' योग्य

III) खालीलपैकी क्रियाविशेषण अव्यय ओळखा.

- a) भरभर b) मोठा c) की d) आणि

IV) वर, खाली, समोर हे काणत्या जातीचे शब्द आहेत ?

- a) उभयान्वयी अव्यय b) विशेषण c) शब्दयोगी अव्यय d) केवलप्रयोगी अव्यय

V) तुला शिकवावे ; म्हणून मी येथे आलो आहे. अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा.

- a) उभयान्वयी अव्यय b) शब्दयोगी अव्यय c) केवलप्रयोगी अव्यय d) क्रियापद

3] B) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) राधाचे जीवन आनंदी झाले.-(वाक्याचा काळ ओळखा.)
II) मधूने लाडू खाल्ला.-(भविष्यकाळातील वाक्य तयार करा.)
III) दिवसभर पावसाची रिपरिप चालू आहे. (वाक्याचा काळ ओळखा.)
IV) केतकी गोष्ट सांगेल. (भूतकाळातील वाक्य तयार करा.)

3] C) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) ओहो ! किती सुंदर दिसतो भारद्वाज पक्षी ! (वाक्याचा प्रकार ओळखा.)
II) इथे सगळे आपलेच मित्र आहेत. (नकारार्थी वाक्य बनवा.)
III) ताजमहालचे सौंदर्य अवर्णनीय आहे. (उद्गारार्थी वाक्य तयार करा.)
IV) भिकार्याला शाली शोभणार नाहीत. (प्रश्नार्थक वाक्य तयार करा.)

3] D) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलशब्दांतून अनेकवचनी शब्द ओळखा :
पपई, झरा, पान, कांदे
II) पक्षी आभाळात उडतो.- अधोरेखित शब्दाच्या वचनामध्ये बदल करून वाक्य पुन्हा लिहा.
III) 'घरटे' या शब्दाच्या अनेकवचनाचा शब्द लिहा.

प्रश्न-4] A) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी भिन्नलिंगी शब्दाचा योग्य पर्याय ओळखा.
a) दादा b) मामा c) काका d) ताई
II) लिंगविचारानुसार गटात न बसणारा शब्द ओळखा.
a) आग b) नजर c) खेडे d) लांडोर
III) खालीलपैकी पुल्लिंगी शब्द ओळखा.
a) राणी b) कणीस c) देखावा d) झाड

4] B) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी समानार्थी शब्दांची अयोग्य जोडी कोणती ?
a) सोने = सुवर्ण b) मुलगा = पुत्र c) वस्त्र = कपडा d) मित्र = शत्रु

- II) 'डोळा' या शब्दास असलेला समानार्थी शब्द सांगा.
 a)कर b)नयन c)हस्त d)जीवन
- III) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
 a)पाणी b)जल c)नीर d)पर्वत

4] C)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी विरुद्धार्थी शब्दांची अयोग्य जोडी कोणती ?
 a)खरेदी×विक्री b)गरम×थंड c)नापास×पास d)कडू×कारले
- II) 'स्तुती' या शब्दाच्या विरुद्ध अर्थाचा योग्य शब्द निवडा.
 a)सुस्त b)निंदा c)अपवित्र d)अमूर्त
- III) 'भंग' या शब्दाच्या विरुद्ध अर्थाचा योग्य शब्द निवडा.
 a)अभंग b)भग्न c)सभंग d)निर्भंग

4] D)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी समासप्रकारांच्या आधारे गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
 a)बहीणभाऊ b)आईवडील c)पशुपक्षी d)मागेपुढे
- II) ज्या समासातील दोन्ही पदे अर्थदृष्ट्या महत्त्वाची असतात, अशा समासाला समास असे म्हणतात.
 a)द्विगू b)कर्मधारय c)द्वंद्व d)अव्ययीभाव
- III) खालील शब्दाचा समास ओळखा : 'नवरात्र'
 a)इतरेतर द्वंद्व समास b)वैकल्पिक द्वंद्व समास
 c)समाहार द्वंद्व समास d)द्विगू समास

विभाग - 'क' - पाठ्यपुस्तक आधारित - गुण 30

प्रश्न-5] A)एका वाक्यात उत्तर लिहा. (कोणतेही 3)

(1 × 3 = 3)

- I) २००४ च्या मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष कोण होते ?
- II) कथेचे दुसरे नाव काय आहे ?
- III) अब्दुलला दुसरा धंदा कर, असे कोण सांगत होते ?
- IV) निरंजनलाला लोकांच्या कोणत्या प्रवृत्तीचा राग येई ?
- V) भावे सर कोणता विषय शिकवत होते ?

5] B)खालील वाक्यांतील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा.(कोणतेही 3) (3 × 1 = 3)

- I) त्यांच्या बोलण्यातील उपरोधिक माझ्याच नव्हे, तर कोणाच्याही सहजपणे लक्षात येणारी होती.
 a)खोच b)बोच c)ठेच d)रोख
- II) कुटुंबाचा मात्र माझ्या 'डाएटच्या' बाबतीतला उत्साह होता.
 a)रमणीय b)अवर्णनीय c)आनंददायी d)अतिरंजक
- III) पहिली देणारा म्हणून निरंजनलालाही थांबावं लागलं.
 a)माहिती b)बातमी c)खबर d)वार्ता
- IV) सुमितनं हलकेच पावडेकाकांच्या तळव्यांकडे पाहिले.
 a)साजिया b)गोजिया c)काळ्याकुट्ट d)गुळगुळीत
- V) एकीकडे मला मंत्र मिळाला आणि दुसरीकडे विज्ञान समजलं.
 a)जगण्याचा b)एकाग्रतेचा c)ध्यानाचा d)साधनेचा

5] C) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(3 × 1 = 3)

- I) पुस्काशी मैत्री करण्याचे फायदे लिहा.
- II) आपल्या पायांचे वातावरणावर उमटलेले ठसे, आपल्याला सहजतेने पुसता येत नाहीत, या विधानाचा तुम्हाला कळलेला अर्थ स्पष्ट करा.
- III) सत्यता पटवून द्या - 'अब्दुल एक थोर समाजसेवक'.

5] D) कंसात दिलेल्या वाक्यप्रचारांचा खालील वाक्यांमधील योग्य त्या ठिकाणी वापर करून वाक्य पुन्हा लिहा. (5 × 1 = 5)

(गलका करणे, संकोच वाटणे, सुरुंग लावणे, सामना करणे, भान ठेवणे, उसंत मिळणे)

- I) पर्यावरण रक्षण ही आपली जबाबदारी आहे, याची प्रत्येकाला जाणीव असली पाहिजे.
- II) घरात कचरा करून अरुणने स्वच्छता मोहिमेचा बेत उधळून लावला.
- III) आई आज एकटीच घरी असल्यामुळे घरकामातून तिला थोडा वेळ मिळाला.
- IV) कार्यक्रमात अचानक दिवे गेल्यामुळे प्रेक्षकांनी गोंगाट केला.
- V) आलेल्या संकटांचा नेहमी धैर्याने मुकाबला करावा.

प्रश्न-6] A) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) भक्ताच्या हाकेला कोण धावून येतो ?
- II) मतीचे काय मंगलमय व्हावे ?
- III) कवींनी दरवेळी कोणाचा विचार केला ?
- IV) शिरेमध्ये काय नाही आहे ?
- V) दारिद्र्याकडे काय गहाण राहिले आहे ?
- VI) फुलामुलांतून कोण हसतो ?

6] B) खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) चक्र चालते.
a) श्रमाचे b) उदयोगाचे c) यंत्राचे d) विचारांचे
- II) हिशोब करतो आहे किती राहिलेत डोईवर
a) पावसाळे b) उन्हाळे c) हिवाळे d) उमाळे
- III) काय करावे कळेना.
नाही सामर्थ्य.
a) पैशांचे b) कष्टाचे c) सत्याचे d) श्रमाचे
- IV) हस्त हवा एकदा.
a) शुभंकर b) भयंकर c) मायेचा d) आशीर्वादाचा
- V) तैसा धावे माझिया काजा । अंकिला मी तुझा ॥
a) सेवक b) नौकर c) दास d) वास

6] C) खालीलपैकी काव्यपंक्तीचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही 1)

(1 × 3 = 3)

- I) शेकडो वेळा चंद्र आला ; तारे फुलले, रात्र धुंद झाली ;
भाकरीचा चंद्र शोधण्यातच जिंदगी बरबाद झाली.
- II) अशा असंख्य ज्योतींची
तुझ्यामागून राखण ;
दीनदुबळ्यांचे असें
तुला एकच औक्षण.

प्रश्न-7] A) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) इंजिनियर झाल्यानंतर लेखक कामासाठी कोठे जॉईन झाले ?
- II) लेखकांचे बार्कमधील अनुभव किती वर्षांपूर्वीचे आहेत ?
- III) कोणत्या दोन व्यक्तींमुळे व्युत्पत्ती कोश निर्मितीस भरीव मदत झाली ?
- IV) 'दिवाळी' हा शब्द कोठून आला आहे ?

7] B) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(1 × 2 = 2)

- I) खालील मुद्द्यांच्या आधारे एक परिच्छेद तयार करा.
(व्युत्पत्ती कोश : निर्मितीचा ठराव - निर्मितीची जबाबदारी - निर्मितीसाठी अर्थसाहाय्य - प्रकाशन.)
- II) 'प्रत्यक्ष अनुभवांतून शिकणे हे अधिक परिणामकारक असते. 'हे विधान स्वानुभवांतून स्पष्ट करा.

विभाग - 'ड' लेखन - गुण 15

प्रश्न-8] A) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० - २५० शब्दांत निबंध लिहा. (1 × 6 = 6)

I) टिफिन बॉक्सचे मनोगत-

टिफिन बॉक्समधले खाण्याचा आग्रह - कॅन्टीनमधले खाऊ नये म्हणून विनवणी - रस्त्यावरच्या, उघड्यावरच्या पदार्थांबाबत काळजी व्यक्त - टिफिनमधल्या अन्नाचे महत्त्व - आईबाबांना आनंद.

किंवा (OR)

II) मला अदृश्य होता आले, तर..... -

अदृश्य होण्याची कल्पना - गमतीजमती - खऱ्या मित्रांची ओळख - आईला कामांत मदत - गुन्हेगारांना शोधण्यात मदत.

किंवा (OR)

III) आवडता महिना श्रावण-

विविधरंगी महिना - आनंददायी वातावरण - सणांची मजा - उभारी धरणारे पीक - पाण्याने भरलेले जलाशय - हिरवळ - ऊन - पावसाचा खेळ - आवडता महिना.

8] B) दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कथा लिहा. कथेला शीर्षक द्या व तात्पर्य लिहा. (कोणतीही 1) (1 × 5 = 5)

एक गावकरी - तीर्थयात्रेला जाणे - स्वतः जवळचे दागिने सावकाराजवळ ठेवणे - परत आल्यावर सावकाराकडून नकार - 'दागिने उंदरांनी खाल्ले' - गावकऱ्याने सावकाराच्या मुलाला लपवणे - 'फुलपाखरांनी नेले' - सावकाराने चूक कबूल करणे.

किंवा (OR)

मुलांची सहल - जंगल सहलीचा निर्णय - आनंदात जंगल फिरणे - वाट चुकणे घाबरणे - एका मुलीची चतुराई - वाट सापडणे.

8] C) खालीलविषयावर पत्र लिहा. (लिफाफा आवश्यक) (कोणतेही 1)

(1 × 4 = 4)

विभा / विजय पाटोले, श्री. तात्यासाहेब नाशिककर विद्यालय, महादेव गंज, कऱ्हाड येथून विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने, शाळेच्या बागेसाठी फुलझाडांची मागणी करणारे पत्र चौफुला नर्सरी, कऱ्हाड - ४१५ १०५ च्या व्यवस्थापकास लिहा.

किंवा (OR)

तुम्ही मनिषा / मनीष साने, खेडेकर मार्ग, पेरुगेट, पुणे - ४११ ००३ येथील रहिवासी आहात. तुमच्या भागात पिण्याच्या पाण्याचा अशुद्ध पाणीपुरवठा होत असल्यामुळे महानगरपालिकेच्या आरोग्य विभागाकडे तक्रार करणारे पत्र लिहा.